

OCENA BIBLIOTEK CYFROWYCH – KRYTERIA JAKOŚCI

Małgorzata Janiak, Monika Krakowska

Instytut Informacji Naukowej
i Bibliotekoznawstwa
Uniwersytetu Jagiellońskiego

Ewaluacja bibliotek cyfrowych

W analizie wzięto pod uwagę:

- podstawowe konstrukcje kryteriów oceny jakości,
- kontekst – paradygmaty – podejście systematyczne, kognitywne, afektywne, etc.
- Proces oceny podstawowych elementów - komponenty, części, dane, procesy, itp.

Biblioteka cyfrowa

RODZAJ SYSTEMU (informacyjnego) - logicznego, technicznego oraz społecznego

ZBUDOWANA Z 4 ELEMENTÓW:

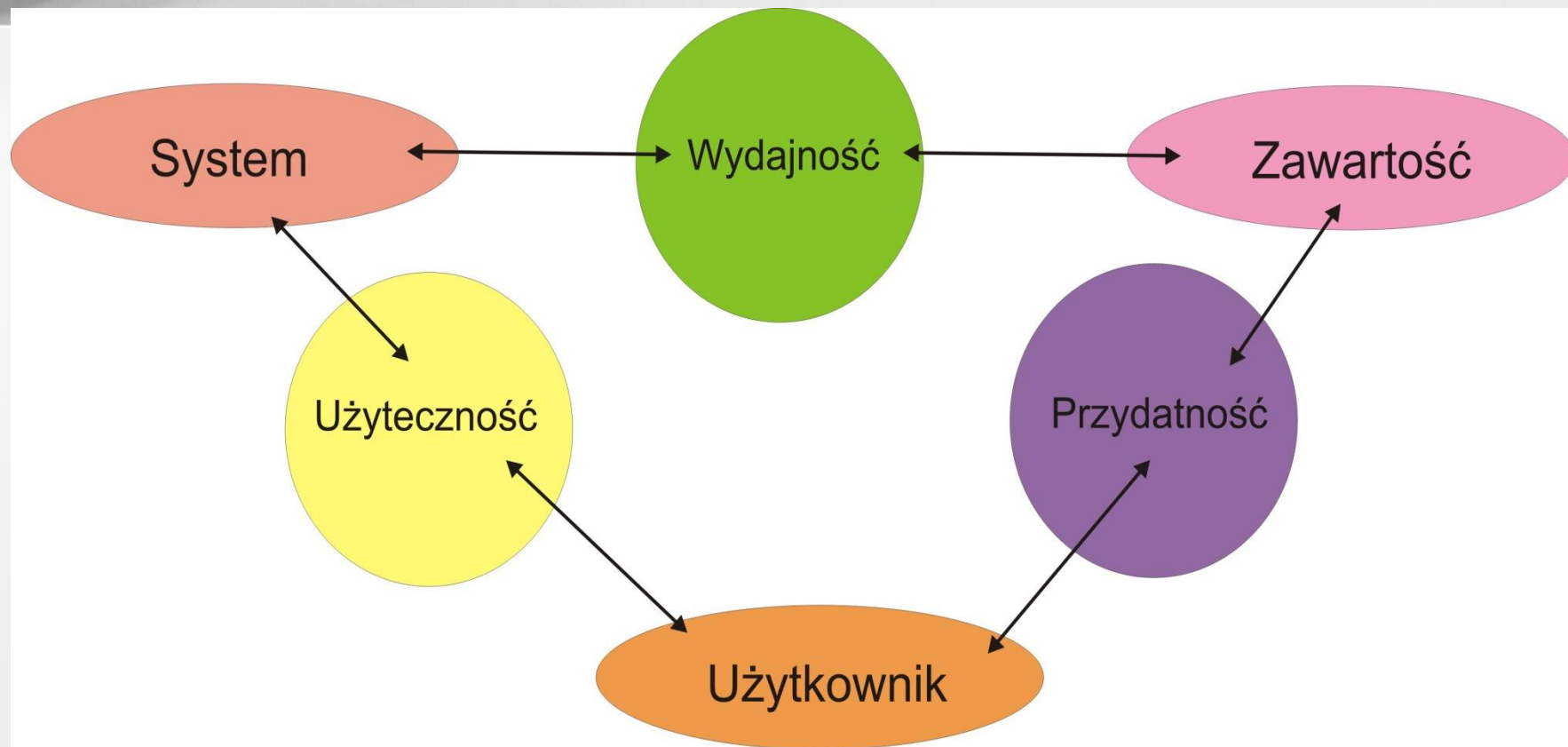
samej kolekcji = zbiór danych, o bardzo różnorodnej tematyce, formie),

komputerowego systemu informatycznego = infrastruktura sprzętowo-programowa

ludzi = twórców, odbiorców, użytkownik jest najważniejszym ogniwem

projektów = powodów, celów, całej infrastruktury dla jakiej te zasoby zostały stworzone

Trójczłonowy model biblioteki cyfrowej

[Źródło: za N. Fuhr [i in.], *Evaluation of digital libraries* [dok. elektr.]. Int J Digi Libr
<http://www.scribd.com/doc/185523/Evaluation-of-Digital-Libraries-Fulltext>]

definiuje późniejsze podziały na kategorie zestawów w formularzach oceny jakości oraz określa szczegółowość pytań ewaluacyjnych

Kryteria w nurcie pragmatycznym informacji naukowej, odnoszące się do paradygmatu systemowego

kryteria oceny jakości przygotowane do analizy wszelkiego rodzaju systemów informacyjnych

Badania :

Carolyn Caywood (1995)

Thaddeus Matthew Ciołek (1994 – popr. 1997; 1996)

Jane Alexander i Marsha Tate (1996)

Alistair Smith (1996)

Hope N. Tillman (1996, popr. 2003)

Esther Grassian (1996)

kryteria instytucjonalne :

SOSIG = obecnie INTUTE

UNESCO, American Library Association, Cornell University Library, The Johns Hopkins University – The Sheridan Libraries

Projekt Delos – elementy oceny (Tefko Saracevic)

Kolekcja Cyfrowych
Zbiorów

Selekcja Danych

Rozmieszczenie
Danych

Organizacja Struktur

Interpretacja I
Prezentacja Danych

Zarządzanie

Ochrona Danych

Dostęp

Sieć

Rozmieszczenie

Interfejs

Interakcja

Bezpieczeństwo

Wyszukiwanie

Usługi

Rozpowszechnianie

Pomoc

Wykorzystywanie Źródeł I Tworzenie Społeczności Przez Użytkowników
Aspekt Prawny

Polityka Dostępu

Pracownicy

Integracja

Koszty

Współpraca Z Zasobami, Bibliotekami,

Tefko Saracevic zwraca uwagę w ewaluacji BC na:

Użyteczność - zawartości, procesu, formatu, ewaluacji

Cechy systemu, zastosowanej technologii - wydajność technologii, wydajność procesu, algorytmu, ogólna wydajność systemu);

Zastosowanie - statystyki, wykorzystywane obiekty, ocena użytkowników

Kryteria etnograficzne i inne - koncepcja powiązań między grupami użytkowników, ich działaniami, środowiskiem, kulturą, językiem, priorytetami, uczeniem się, etc., wpływu BC na daną dziedzinę lub dane miejsce, instytucję, etc.

paradygmat psychologiczny

Atrybuty - kryteria oceny jakości *Roberta J. Sandusky'iego*

PUBLICZNOŚĆ (użytkownicy) – ocena zasięgu, kompetencji, spójności (specjalizacja, wiedza), dopasowania

INSTYTUCJA – ocena jej przynależności, typu, modelu ekonomicznego celu istnienia,

DOSTĘP – ocena modelu opłat, widoczności, trwałości, spójności,

ZAWARTOŚĆ ocena elementów tworzących całość, pertynencji i relewancji, spójności, organizacji, specjalizacji, oryginalności, źródłowości, ograniczoności,

SERWIS – ocena charakteru interakcji, wparcia, współpracy, kontroli kolekcji, rekomendacji

PROJEKTOWANIE I UTRZYMYWANIE - ocena estetyki i zmienność, adekwatności

Model oceny w paradygmacie psychologicznym Hong Iris Xie

Kategorie kryteriów oceny oparte są na subiektywnych motywacjach, doświadczeniu i wiedzy użytkowników oraz ich indywidualnych potrzebach.

UŻYTECZNOŚĆ INTERFEJSU - sposoby wyszukiwania, nawigacji, pomocy, wyglądu, dostępności,

JAKOŚĆ KOLEKCJI CYFROWEJ - zakres, znaczenie, kompetentność, dokładność, kompletność, aktualność

JAKOŚĆ USŁUG – misja, przeznaczenia

SKUTECZNOŚĆ DZIAŁANIA SYSTEMU - efektywność wyszukiwania, relewantność, precyzji i odwołań do innych materiałów, obiektów cyfrowych

pozyskiwanie opinii użytkowników - analiza satysfakcji, charakter serwisu społecznościowego

Nurt systemowy

model oceny bibliotek cyfrowych 5S

BIBLIOTEKA CYFROWA składa się z ABSTRAKCJI, układu obiektów matematycznych = repozytorium, katalogu metadanych, usług (serwisów) oraz społeczności użytkowników

Specyfikacja systemu w pięciu wymiarach = kryteria oceny

- 1) **STRUMIENIOWOŚĆ** - kodowanie i język zasobów tekstowych i multimedialnych)
- 2) **STRUKTURY** określające aspekty organizacyjne treści dla konstruowania obiektów cyfrowych;
- 3) **PRZESTRZENIE** wyrażające logiczne i wizualne prezentacje wybranych komponentów) do opisu kolekcji obiektów cyfrowych i ich interpelacji;
- 4) **SCENARIUSZE** określające szczegóły działania usług, do definiowania usług, jak i działań zmiany stanu systemu;
- 5) **SPOŁECZNOŚCI** określające administratorów, twórców bibliotek cyfrowych odpowiedzialnych za prowadzenie usług oraz użytkowników, którzy korzystają z tych usług, oraz wszelkie relacje pomiędzy nimi) do połączenia roli i działań w środowisku użytkowników (twórców i odbiorców)

A Framework of Guidance for Building Good Digital Collections

KOLEKCJE

1. tworzenie całej kolekcji cyfrowej, zgodne z polityką jej rozwoju;
2. opis kolekcji według jej cech oraz informacji istotnych dla określenia kolekcji- autentyczność, integralność i interpretacja;
3. zarządzania zasobami w ciągu całego cyklu życia kolekcji;
4. dostępność kolekcji;
5. nienaruszanie praw własności intelektualnej;
6. opracowanie mechanizmów dostarczania danych i korzystania z innych danych,;
7. możliwości dostępu z różnych systemów;
8. łatwego zintegrowania kolekcji (personalizacja);
9. trwałość w czasie.

OBIEKTY

1. format, obsługiwany oraz możliwy do interpretacji w przyszłości;
2. możliwość przekonwertowania obiektów na inne formaty (zwłaszcza w kontekście rozwoju technologicznego);
3. znaczenie obiektów, ich ważności i przydatności nie tylko w kontekście lokalnym;
4. trwałe, globalnie jednoznaczny identyfikator;
5. potwierdzenie autentyczności obiektu;
6. ścisłe powiązanie z metadanymi.

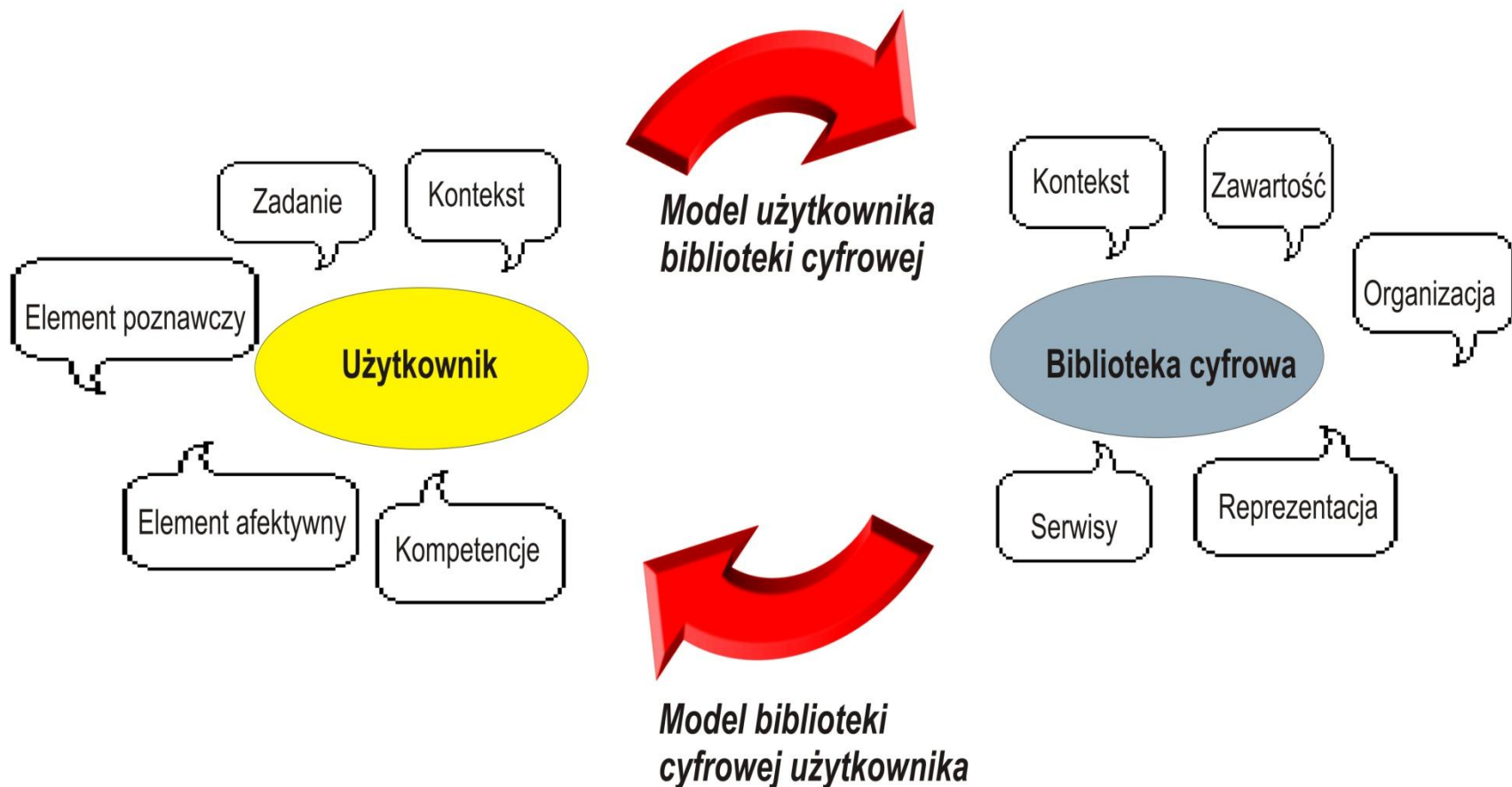
METADANE

1. zgodność z obowiązującymi standardami;
2. interoperacyjność;
3. kontrolowalność treści standardów do opisu obiektów oraz rozmieszczania obiektów powiązanych;
4. jasno sformułowane zasady i warunki użytkowania obiektów cyfrowych;
5. metadane wspierające zarządzanie kolekcją;
6. metadane tworzące rekordy o dobrej jakości - dane o instytucji sprawczej, autentyczności, przechowalności, trwałości oraz niepowtarzalny identyfikator

INICJATYWY

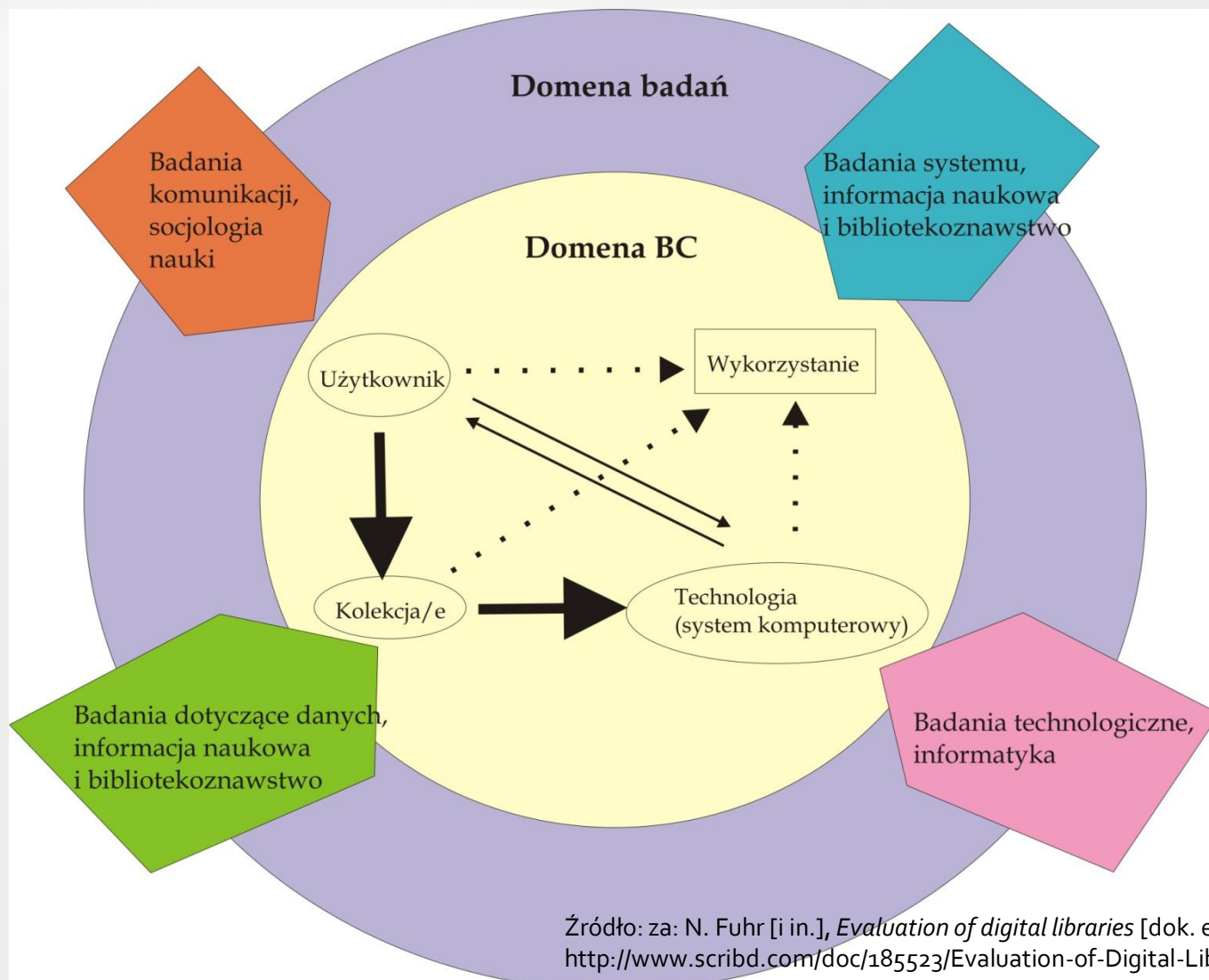
1. zaprojektowanie i zaplanowanie projektu;
2. osiągnięcie odpowiedniego poziomu zatrudnienia specjalistów z wiedzą niezbędną do uzyskania założonych celów;
3. wykorzystanie najlepszych praktyk w zakresie zarządzania projektami;
4. przygotowanie elementów oceny;
5. rozpowszechnianie informacji na temat samych procesów tworzenia kolekcji, jak i osiągniętych wyników;
6. uwzględnienie całego cyklu życia kolekcji cyfrowej, usług

Nurt naukowcowy reprezentowany przez Tefko Saracevica

Źródło: za: A Framework of Guidance for Building Good Digital Collections - The 3rd edition (2007). Institute for Museum and Library Services (www.imls.gov). [dok. elektr.]. _ <http://framework.niso.org/>

Analiza naukowawcza domeny badań nad bibliotekami cyfrowymi Norberta Fuhra et al.

Holistyczny model oceniania bibliotek cyfrowych *Ying Zhang*

kontekst (zrównoważony rozwój, współpraca i wsparcie w zakresie zarządzania),

użytkownik (wydajność systemu, wyszukiwanie zakończone sukcesem, satysfakcja),

serwis (dostępność, niezawodność, szybkość reakcji, przydatność dla docelowych użytkowników, integralność informacji – łatwość wyszukiwania),

interfejs (łatwość użycia, spójność, skuteczność),

zawartość (dostępność, bezbłądność, przydatność),

technologia (niezawodność i łatwość obsługi).

Zawartość CONTENT

Dokładność
Dostępność
Przydatność

Integralność

Administrator

Odpowiedniość
(stosowność)

Łatwość zrozumienia
(zbudowania modelu
zewnętrznego)

Zarządzający
(developer)

Dokładność
(wierność)

Łatwość zrozumienia
(zbudowania modelu
zewnętrznego)

Kompleksowość

Łatwość zrozumienia
(zbudowania modelu
zewnętrznego)

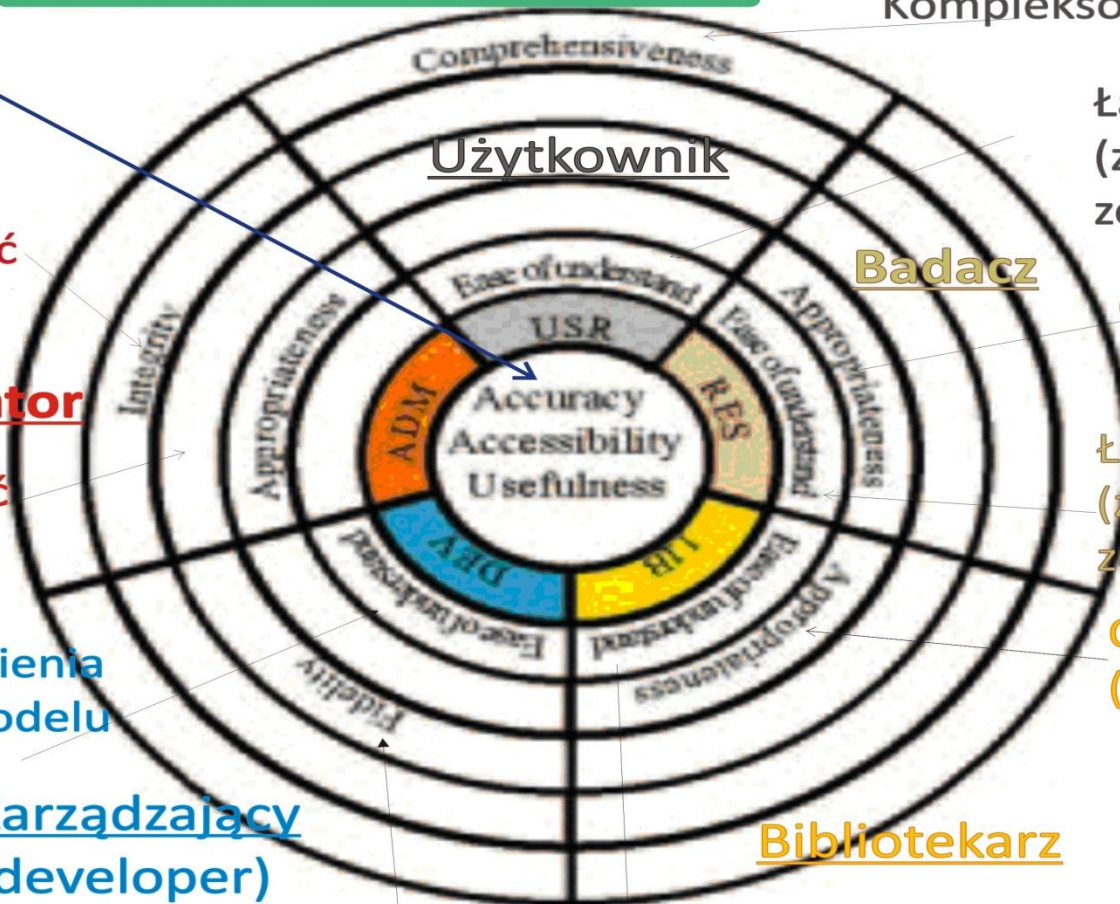
Badacz

Odpowiedniość
(stosowność)

Łatwość zrozumienia
(zbudowania modelu
zewnętrznego)

Odpowiedniość
(stosowność)

Bibliotekarz

Efektywność
Popularność
(pomyślność)
Zadowolenie

Użytkownik **USER**

Użytkownik

Produktywność

Przydatność/
ponowne użycie

Badacz

Produktywność

Akceptacja

Akceptacja

Bibliotekarz

Przydatność/
ponowne użycie

Akceptacja

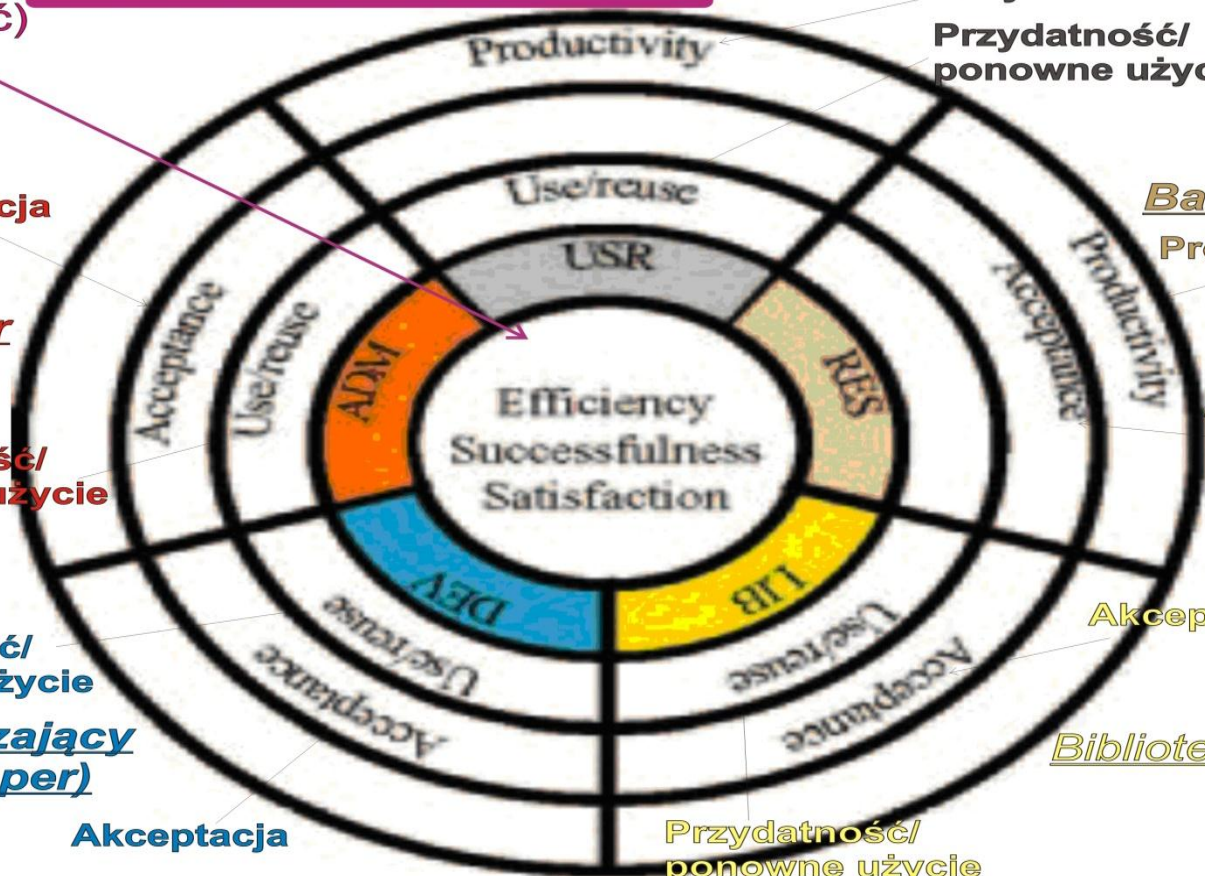
Akceptacja

Administrator

Przydatność/
ponowne użycie

Przydatność/
ponowne użycie

Zarządzający
(developer)

Wnioski

- Istotne jest, że w kryteriach umieszczono nie tylko zasady oceniania samych zbiorów, ale także, chociażby ze względu na cały system, także elementy odnoszące się do pozostałych składników biblioteki cyfrowej;
- zapewnienie m.in. odpowiedniej oceny interakcji między użytkownikiem a zasobami (dostęp do danych), które powinny być w określony sposób zorganizowane (struktura danych).
- użytkownik zadając odpowiednie pytania powinien dotrzeć do potrzebnych mu danych (stąd ocena relewancji, pertynencji – pomocna interaktywność systemu)

Wnioski

- istnieje dużo kryteriów, elementów oceny, modeli;
- brak jednolitości;
- różny punkt widzenia;
- nie jest konieczne aby istniał jeden model – z uwagi na różnorodność bibliotek cyfrowych, kolekcji, użytkowników, oczekiwań, modeli mentalnych oraz paradygmatów wykorzystywanych w analizie naukowej
- istotne jest określenie na początku analizy zestawu kryteriów lub modelu wykorzystanego do ewaluacji

Dziękujemy za uwagę!

Kontakt:

malgosia@inib.uj.edu.pl

monika.krakowska@uj.edu.pl